

**ПРИМЕРЕН ИЗПИТЕН ВАРИАНТ
ЗА ДЪРЖАВЕН ЗРЕЛОСТЕН ИЗПИТ ПО БЪЛГАРСКИ ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА**

Прочетете текста и изберете верния отговор за задачи 1. – 6.:

Крал Артур използвал Кръглата маса, за да подчертае, че всички негови рицари са равни по авторитет и обществено положение. Кръглата маса създава атмосфера на непринуденост и освободеност и е идеалният вариант за сядане, когато хора с еднакво положение в обществото трябва да обсъдят даден въпрос, тъй като всеки от тях ще разполага с еднаква по големина територия. Резултатът ще е същият дори ако масата я няма, но хората насядат в кръг.

За жалост крал Артур не е знаел, че ако статусът макар и само на един човек от групата е по-висок от този на останалите, това ще се отрази върху властта и авторитета на всеки от тях. На Кръглата маса кралят е бил с най-високо обществено положение и е имал най-много власт. Но това пък означава, че рицарите, седнали непосредствено от двете му страни, несловесно получават следващата по значимост степен на статус и власт, като този откъм дясната му ръка има малко повече от онзи, седнал откъм лявата му ръка. И така, малко по малко, властта и авторитетът на рицарите намаляват правопрпорционално на отдалечеността им от мястото на краля.

(Алън Пийз, Алън Гарнър, “Езикът на тялото”)

1. Текстът е:

- а) художествено описание на дискусия около кръгла маса
- б) репортаж от мястото на събитието
- в) научнопопулярно изложение по темата “Кръгла маса”
- г) хроника за крал Артур и рицарите на Кръглата маса

2. Кое от посочените твърдения е вярно според текста?

- а) Винаги, когато хора обсъждат даден въпрос, те трябва да седят около кръгла маса.
- б) Ако хора с еднакво обществено положение насядат в кръг, резултатът няма да е същият като при сядането около маса.
- в) Ако хора с еднакво обществено положение насядат в кръг, резултатът ще е същият като при сядането около кръгла маса.
- г) Всички, които седят около кръгла маса, са рицари.

3. Крал Артур е използвал Кръглата маса с цел:

- а) да държи в подчинение рицарите
- б) да подчертае, че негови рицарите са с по-високо обществено положение от другите хора
- в) да подчертае, че всички негови рицари са равни помежду си по авторитет и обществено положение
- г) да научи рицарите да седят в кръг

4. Кое от посочените твърдения е вярно според текста?

- а) Крал Артур е бил убеден, че властта и авторитетът на рицарите около Кръглата

маса намаляват правопрпорционално на отдалечеността им от краля.

б) На Кръглата маса най-голяма власт след краля има рицарят, седнал от дясната му страна.

в) На Кръглата маса най-голяма власт след краля има рицарят, седнал точно срещу него.

г) Крал Артур не е знаел колко са рицарите около Кръглата маса.

5. Според текста кръглата маса е идеалният вариант за сядане, когато:

а) кралят иска да подчертае по-високото си обществено положение спрямо рицарите

б) само един човек от групата е с по-висок социален статус от другите

в) хора с еднакъв социален статус трябва да обсъдят някакъв въпрос

г) хора с различно положение в обществото разполагат с еднаква по големина територия

6. Подчертаният израз *несловесно получават* в текста означава:

а) губят право на глас

б) получават, без това да се изразява с думи

в) незаслужено получават

г) получават в писмена форма

7. В кой ред отношението между съществителните имена е различно от отношението между съществителните имена в другите редове?

а) известен писател - детска писателка

б) опитен играч - детска играчка

в) гимназиален учител - начална учителка

г) очен лекар - млада лекарка

8. Попълнете местата за писане така, че в двойките да се запази отношението:

а) **дърво – липа**

_____ - *куче*

птица – _____

б) **стъкло – ваза**

порцелан – _____

_____ - *гривна*

9. В кое от изреченията словосъчетанието *първия човек* е употребено с пряко значение?

а) Посрещнахме първия човек в държавата.

б) Кара колата като първия човек.

в) Обслужи́ха първия човек от чакащите.

г) На обществено място се държи като първия човек.

10. В кой ред думите НЕ са антоними?

а) позитив - негатив

б) макрокосмос - микрокосмос

в) градация - деградация

г) перифраза – периметър

11. В кой ред думите НЕ са синоними?

- а) старание, усърдие
- б) широта, размах
- в) замисъл, смисъл
- г) защита, закрила

12. Кое от изброените географски понятия е написано правилно?

- а) Магеланов проток
- б) Черна Гора
- в) одринска Тракия
- г) Черни осъм

13. Този текст е откъс от вестникарски материал, публикуван на развлекателна страница в столичен всекидневник. За всяко празно място изберете най-уместния от изразите, записани под текста:

Едва ли има човек, който да е 100% (а) _____ да бъде родител и да е сигурен, че се справя добре. Някога имаше една основна книга за (б) _____ родители – тази на д-р Спок. Сега има стотици такива книги плюс (в) _____ форуми в Интернет. Като прибавим и противоречивите съвети на бабите, днешните млади родители могат (г) _____ кое е правилно и кое не е.

- а) готов, читав, определен
- б) опитните, младите, строгите
- в) различни, противоположни, недостъпни
- г) да бъдат сигурни, да се видят в чудо, бързо да разберат

14. В кое от изреченията има граматична грешка?

- а) Не обичам много американските филми, обаче само такива дават по кината.
- б) Филма “Двете кули” още не съм ги гледал и не мога нищо да кажа за качествата му.
- в) Защо не затваряш вратата?
- г) Чужд език не може да се научи идеално за няколко месеца.

15. В кое от изреченията има граматична грешка?

- а) Изпълнена с тъгата на спомена, нейната поезия е дълбоко трагична.
- б) Природата е в съответствие с преживяванията на лирическия герой.
- в) Неразбирайки същността на въпроса, ученикът отговори неточно.
- г) Оптимизмът и вярата в бъдещето е отличителна черта на неговото творчество.

16. В кое от изреченията НЯМА граматична грешка?

- а) Госпожице, бихте ли ми услужила с линията си?
- б) Госпожице, Вие единствена бяхте любезни с мен.
- в) Госпожице, сега можете необезпокоявана да се приберете.
- г) Госпожице, дошла сте неподготвена и този път.

17. Попълнете празните места с правилната форма на думите:

а) членна форма (за пълен или за кратък член в ед.ч.):

Прочетох _____ във вестника откъс.
публикуван

б) местоимение

Това е човекът, за _____ ти разказах.
който

в) съществителното име

Всеки клас трябва да излъчи по няколко _____ .
участник

18. В коя от подчертаните думи е допусната правописна грешка?

Възпитаният (а) човек умее да контролира реакциите си, да сдържа (б) гнева и възторга си, да възспира (в) прибързаните си оценки, спонтанните си въпроси и възклицания (г).

19. В кое от изреченията е допусната правописна грешка?

- а) Предизвикателствата на новото време подтикват човек да търси и да открива нестандартни решения.
- б) Прекалено амбициозният човек често се чувства подтиснат, защото обикновено не приема загубите.
- в) Удовлетворението от добре свършената работа поддържа самочувствието на човек.
- г) Мнителният човек трудно се поддава на убеждаване, защото е склонен да подозира другите в непочтеност.

20. В коя от посочените думи НЕ е допусната правописна грешка?

- а) два̀йсет дневна
- б) два̀йсет-дневна
- в) два̀йсетдневна
- г) 20 дневна

21. В кое от изреченията има пунктуационна грешка?

- а) Ще говоря с нея, въпреки че не е моя работа.
- б) Той ми позвъни точно, когато излизах.
- в) Не ги съветвам освен ако те не ме попитат за нещо.
- г) Не ти се обадох, защото няхах свободно време.

22. В кое от изреченията НЯМА пунктуационна грешка?

- а) Той се смее, като се държи за корема.
- б) Той се смее, като побъркан.
- в) Като не знаеш мълчи!
- г) Следващите няколко часа минаха, като в мъгла.

23. В кое от изреченията има пунктуационна грешка?

- а) Натрапчивите песни са сравнително прости, с повтарящи се мотиви и често съдържат елемент, който изненадва слушателя.
- б) Запитани за песните, които се въртят в главите им хората посочват или нашумял хит, или просто друга песен.
- в) Когато не можете да изгоните натрапчивата песен от съзнанието си, опитайте се да я надхитрите и просто запейте на глас.
- г) Трябва да изпеете песента от началото до края, за да се освободите от нея.

24. В текста има 10 пропуснати запетаи. Поставете ги.

Панагюрското златно съкровище датирано към края на IV в. и началото на III в. преди новата ера е намерено през 1949 г. на два километра южно от Панагюрище. То се състои от девет златни ритуални съда. От надпис върху фиала е установено че съдовете са изработени в град Лампсакос който се намирал на Дарданелите.

Украсата на ритоните изобразява митологични сцени свързани с известни герои от древността. На един от ритоните е изобразен тържественият пир в чест на сватбата на Дионис с критската принцеса Ариадна а други три изобразяват глава на амазонка.

Най-интересен е големият амфоровиден съд чиито дръжки са оформени като бореци се помежду си кентаври а двете отверстия за изливане на виното намиращи се в основата на съда са оформени като негърски глави.

25. Прочетете текста и изпълнете задачите към него:

- а) Разделете текста на смислово обособени части. Формулирайте темата на всяка една от тях;
- б) Предайте съдържанието на текста в резюме.

До идването на Кирило-Методиевите ученици в България прабългарите използват своите знаци, символи или „черти и резки“, както ги нарича старобългарският книжовник Черноризец Храбър. Те се употребяват с практическа цел, може да имат магическа функция и да означават някои абстрактни понятия. Така например знакът за небе означава и върховното божество в прабългарския пантеон, Тангра. Някои от тези знаци продължават да се употребяват и след приемането на християнството, като най-често се среща знакът за възвишение, с който се означава и понятието „възвишен“, т.е. Бог.

През 862-863 г. Кирил създава глаголическата азбука, която се използва и за най-ранните преводи на славянски. Глаголическото писмо е оригинална знакова система, следваща до съвършенство звученето на славянския език. Наред с това Кирил заимства и знаци от различни други азбуки. Той влита в буквите религиозна символика, като използва най-вече трите символа на християнството - кръст (символ на спасението от греховете чрез разпъването на Христос), кръг (символ на това, че Бог е без начало и край и е образ на съвършенството) и триъгълник (символ на християнския Бог в три лица - Отец, Син и Св. Дух). Първата буква от азбуката наподобява кръст. Така се внушава идеята, че това е християнско писмо, което идва от Бога и Бог е началото на всичко в света.

Когато Кирило-Методиевите ученици пристигат в Плиска, стават свидетели на опитите славянската реч да се нагоди към гръцкото писмо. Така възниква азбука, която от почит към славянския първоучител наричат кирилица. Тя е основана на гръцкото писмо, като са прибавени някои знаци, взети от прабългарските знаци и

а) "Чичовци" на Иван Вазов	(1) повест
б) "Разни хора, разни идеали" на Алеко Константинов	(2) роман
в) "Тютюн" на Димитър Димов	(3) разказ
г) "Серафим" на Йордан Йовков	(4) фейлетон

30. Кое е вярното твърдение?

- а) Слепият дядо Йоцо е герой от "Под игото" на Иван Вазов.
- б) Името Елин Пелин е литературен псевдоним.
- в) Яворовото стихотворение "Книгите" е типично произведение на българския символизъм.
- г) "Септември" е най-известната повест на Гео Милев.

31. Каква художествена функция изпълнява заглавието на романа "Железният светилник"?

- а) назовава тематиката на романа
- б) очертава основната проблематика
- в) изтъква епическия характер на повествованието
- г) представя символно изобразените исторически процеси

32. Замисълът на Пенчо Славейков да изобрази "*оная жизнерадост, оная жилава упорита вяра в себе си, които са кардинални черти в националния характер*" се осъществява в :

- а) "Ни лъх не дъхва над полени"
- б) "Спи езерото"
- в) "Ралица"
- г) "Cis moll"

33. Коя от посочените функции НЕ е присъща на разказвачите в книгата "Бай Ганьо" на Алеко Константинов?

- а) изтъкват различията между българското и европейското
- б) коментират и оценяват действията на Бай Ганьо
- в) осмиват надценяването на своето и подценяването на чуждото
- г) идеализират образите на българското и на европейското

34. В коя от изброените творби ясно се открива присъствието на фолклорната традиция?

- а) "На прощаване" на Христо Ботев
- б) "Две хубави очи" на Пейо Яворов
- в) "Писмо" на Никола Вапцаров
- г) "Българският език" на Иван Вазов

35. В коя от изброените творби *пиянството* и *лудостта* са метафори на колективното изживяване на историческия бунт?

- а) "Под игото"
- б) "Последна радост"
- в) "Гераците"
- г) "Железният светилник"

36. В кой ред композиционните части са в класическа последователност?

- а) експозиция, завръзка, развръзка, епилог, кулминация
- б) експозиция, кулминация, развръзка, завръзка, епилог
- в) експозиция, завръзка, кулминация, развръзка, епилог
- г) експозиция, развръзка, кулминация, завръзка, епилог

37. Коя от изброените творби НЕ е свързана с темата за човешкото страдание?

- а) “Спи езерото”
- б) “Септември”
- в) “Серафим”
- г) “Градушка”

38. Кой от изброените автори си поставя етическата цел “извоюване човека у българина”?

- а) Йордан Йовков
- б) Пенчо Славейков
- в) Елин Пелин
- г) Елисавета Багряна

39. Какви фигури на езика са подчертаните изрази?

*В ъглите расне неусетно
вечерната дрезгавина
и вехне есенното слънце (а)
върху килимите на пода,
и светят жълти зимни дюли,
наредени върху комода
като голяма броеница (б)
от кехлибарени зърна.*
(Атанас Далчев, “Стаята”)

- а).....
- б).....

40. Йовковият герой Люцкан от разказа “Последна радост” отправя своите символични послания, като използва езика на:

- а) цветята
- б) живописиста
- в) музиката
- г) танца

41. Прочете откъса от повестта „Гераците” и коментирайте в обем до 4 страници конфликта на ценностите, представен в текста.

Павел видя снахите си и жена си как излязоха от селото и тръгнаха по тоя път. Петровица и Божаница вървяха напред заедно. Далечко след тях вървеше Елка самичка, с наведена глава. Сърпът блестеше в ръцете ѝ и краищата на пребрадката ѝ още трептяха като крилица.

Павел я гледа дълго, дълго, докато тя изчезна зад нивите. Гледаше я той и не чувстваше нищо, ни жалост, ни мъка, ни любов, ни радост, гледаше я като нещо чуждо, далечно, неинтересно и си мислеше равнодушно: ”Как ли живее тая жена?” [...]

Старият Герак видя как снахите му обидно погледнаха Елка и как тя, усамотена и разплаката, тръгна след тях. Ней навярно се искаше да остане, но тя, хулена и тъпкана толкова години, не можеше да надделее над себе си. Очите и сърцето на Павел не я повикаха, не я задържаха. Думите на стария останаха нечути. Той заплака. И наведен над работата си, той не смееше да погледне сина си, за да не издаде сълзите си не смееше да проговори, за да не проридае.

”Така е тръгнало и така ще върви – нареждаше в ума си той, - няма да стане по-добре. Любовта бяга от човешките сърца, хората не са вече братя.”

Бащата и синът дълго мълчаха. Бащата не можеше да говори, задавен от плач, синът, паднал в скука, отегчен, не знаеше какво да запита.

Най-после измъчената душа на стареца не удържа, избухна в едно дълбоко ридание. Той захвърли оглавника и като вдигна трепереци ръце към сина си, който стоеше пред него, заговори, задавен от сълзи:

- Синко, видиш ли как я уриват? И няма кой да се застъпи за нея. Ти се пропъди, мене не слушат вече, а тя все мълчи и мълчи. Грях берем с нея, синко, и тя е човек. Нашата къща ѝ почерни младостта.

Тяя думи на стареца не трогнаха Павел. Напротив, от тях той почувства в душата си нещо пепеляво, блудкаво, като че някой плю в нея. И обхвана го едно лугаво и тъпо разкаяние, че се е върнал тук.

- Е, мразят я...Какво им пречи да я мразят – отговори сухо той, без желание да продължи тоя разговор.

- Не пречи им нищо, синко, какво ще им пречи – заговори уталожено старецът. – И тя работи като всички... Ама я гонят, нямат Бога, нямат смирение в душата си. Всякой него си гледа, а за другите не иска и да знае. Всеки зинал като ламя и прибира, мъкне, крие, като че ще векува на земята. Имот колкото искаш. Има за всички и още толкова, и пак за врабките трохици се карат. Захаринчо – дете шикалка, незлобно, мило, обича ги, а с капка вода биха го удавили. Не може вече да се живее вкъщи. И братята ти, и снахите ти, всички са викнали да се разделим, та да се разделим. Всеки своето да си поеме, всеки своето да си знае. А що им пречи да си живеят братски, да си помагат, да се обичат? Пречи им завистта, своецината, лошото сърце, пречи им дяволът. Той ги държи в ръцете си. Отворил е в душите им бакалница и търгува с доброто и злото.

Думите на стареца се задушиха от вълнение. Той подпря глава на ръце и млъкна.

- Гледай си работата, тате. Всяка болка си има цера – рече сухо и безчувствено Павел, когото дотегнаха бащините думи, и почна да се разхожда нервно назад-напред, като теглеше дългите си сърповидни мустаци и гледаше разсеяно по четирите страни на селото.

Душата на стареца не намери ни съчувствие, ни утеха от сина си, пред когото изля набраните с години мъки, и отново се усети самотна, обидена, изоставена. Дядо Йордан втренчи поглед надолу към селото, дето между четири високи стройни тополи се издигаше синята селска черква с червен керемиден покрив, високо над който

блестеше като звезда кръстът, и дълго и неподвижно гледа нататък. После отново наведе глава над скъсания оглавник и не можеше да се види плаче ли, мисли ли.